

СУЧАСНА ОСВІТА КИТАЮ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

В. Е. Луначек

Розглядаються сучасні тенденції розвитку системи освіти Китайської Народної Республіки, схарактеризовано всі її ланки і ступені. Увагу зосереджено на ролі держави у підвищенні рівня освіченості населення, що безпосередньо впливає на темпи економічного зростання країни. Висвітлено досвід, корисний для подальшої розбудови системи освіти в Україні.

Ключові слова: Китайська Народна Республіка, загальна середня освіта, професійна освіта, вища освіта, якість освіти, реформа освіти, міжнародні порівняльні дослідження якості освіти, рейтинг.

Луначек В. Э. Современное образование Китая: проблемы и перспективы развития
Рассматриваются современные тенденции развития системы образования Китайской Народной Республики, охарактеризованы все ее звенья и ступени. Внимание акцентировано на роли государства в повышении уровня образованности населения, что непосредственно влияет на темпы экономического роста страны. Освещен опыт, являющийся полезным для дальнейшего развития системы образования в Украине.

Ключевые слова: Китай, среднее образование, профессиональное образование, высшее образование, качество образования, реформа образования, международные сравнительные исследования качества образования, рейтинг.

Lunyachek V. E. Modern Education in China: Problems and Prospects

The paper considers current trends in the education system of the People's Republic of China, and characterizes all of its segments and levels. The key focus is placed on the role of the state in raising the education standards of the population, which has a direct impact on the country's economic growth rates. The experience which could be useful for further development of the education system in Ukraine has been highlighted.

Key words: the People's Republic of China, general secondary education, vocational education, higher education, education quality, education reform, international comparative studies of education quality, rating.

Актуальність дослідження і постановка проблеми. Економіка Китайської Народної Республіки розвивається в наш час дуже динамічно. Це стало можливим завдяки багатьом чинникам як історичного, так і природничого характеру. Експерти Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) вважають, що економіка Китаю найближчими роками буде постійно зростати. У 2013 р. темпи зростання становитимуть 8,5 %, а за рік – 8,9 %. У сучасних умовах такі темпи зростання не може показати жодна країна. Наразі Китай є другою економікою світу, але більшість економістів вважають, що він найближчим часом випередить США (за різними оцінками, це період із 2017 р. до 2030 р.) [29].

Перелік чинників, що сприяють високим темпам розвитку КНР, досить вели-

кий, зокрема потужна ресурсна і промислова база, працелюбне населення, ефективна система менеджменту. Одним із ключових факторів є рівень загальної і професійної освіти громадян, що постійно зростає. Це підтверджується авторитетними у світі рейтингами. Усе зазначене робить вивчення особливостей системи освіти КНР актуальним для України.

Аналіз досліджень та публікацій. Проблеми розвитку освіти в КНР розглядали Н. Боровська, Ван Гуйсян, Ван Чанчунь, І. Газієва, С. Гала, І. Животовська, Лінь Ю-сю, Су Цзюньян, Сяо Су, С. Сяохуань, Сюй На, Лю Хафен та ін. Водночас відповідна проблематика недостатньо відображена у вітчизняних наукових періодичних виданнях та інших джерелах.

У процесі роботи ми проаналізували абсолютну більшість періодичних наукових

Луначек Вадим Едуардович, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач сектора організації вечірньої форми навчання факультету підготовки магістрів державного управління Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президенті України

фахових видань із проблем розвитку освіти, що видані в Україні у 2010–2013 рр. Слід констатувати, що система освіти в КНР у них практично не висвітлюється. Ситуація з відповідними російськомовними виданнями є не набагато кращою. Переважна більшість наявних сьогодні матеріалів видані англійською або китайською мовами, що ускладнює доступ до них пересічних працівників освіти.

Одним із джерел, що досить регулярно висвітлює особливості китайської системи освіти, є журнал "Педагогика" [3; 4; 23], однак на сучасному етапі очевидна абсолютна перевага електронних джерел [14–18; 24–27]. Серед опрацьованих нами розвідок привертає увагу праця Н. Боревської щодо тенденцій розвитку освіти в КНР до 2020 р., що містить аналіз "Державного плану реформи і розвитку освіти КНР на середньостроковий і довгостроковий період (2010–2020 рр.)", прийнятий ЦК КПК і Державною Радою КНР у липні 2010 р. У роботі ґрунтовно досліджено цілі змін у китайській системі освіти [4].

Китай не бере повномасштабної участі у міжнародних порівняльних дослідженнях якості освіти. Країна має певний досвід участі у дослідженні PISA. Як відомо, у дослідженні TIMSS у 2011 р. КНР була представлена Тайванем, результати якого знаходяться у верхній частині рейтингу. Витоки цих досягнень розглядає А. Савіна, пов'язуючи високий рівень освіти із успіхами в економічному розвитку острова. У дослідженні детально розглянуто всі ланки системи освіти, водночас наголошується на особливостях функціонування системи загальної середньої освіти Тайваню як території, що динамічно розвивається [20].

Система середньої професійної освіти в КНР була висвітлена Н. Боревською. Автор аналізує ключові моменти розвитку цієї сфери освіти в КНР в історичному контексті. Це перш за все оптимізація структури, реформи управління і фінансування тощо [3]. Праця становить інтерес для проведення аналогій із реформуванням професійно-технічної освіти в Україні.

Реформування системи вищої освіти КНР висвітлюється у дослідженні Ю. Зятдінової та ін. Автори здійснюють порівняльний аналіз реформ вищої професійної освіти в Китаї і Росії наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. Зважаючи, що Росія, як і Україна, є учасником Болонського процесу і має схожі тенденції в розвитку вищої освіти, надані матеріали є надзвичайно корисними для педагогічної спільноти України [10]. У цьому ж контексті слід звернути увагу на розвідки А. Ареф'єва щодо навчання китайських студентів у Росії і російських студентів у Китаї [1; 2]. Економічні аспекти розвитку вищої освіти у КНР розглядає С. Гала [5]. Слід наголоси-

ти, що абсолютна більшість наявних праць висвітлює процеси реформування вищої освіти.

У процесі роботи нами було також вивчено тематику дисертаційних досліджень у галузі педагогіки, що стосуються КНР. Кількість їх є обмеженою і надає вибірковою картину ситуації в освіті Китаю. Так, Л. Калашник розглядала педагогічні засади родинного виховання в китайській сім'ї; Лу Шаньшань – підготовку вчителів початкової школи в КНР; Н. Джгун – особливості підготовки майбутніх учителів в університетах КНР до виховної роботи [7; 12; 13]. Усі ці праці підготовлені в Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди. Цікавою є також робота Дінь Сінь щодо психологічного супроводу соціальної адаптації китайських студентів в Україні [8].

Виходячи із викладеного вище, можемо зробити висновок щодо відсутності системного відображення в україномовних наукових джерелах системи освіти КНР.

Постановка завдання. Метою цієї статті є висвітлення особливостей сучасної системи освіти Китайської Народної Республіки, що впливають на якість надання освітніх послуг, підготовка на їх основі пропозицій для вдосконалення системи освіти України.

Виклад основного матеріалу. Важливими для розуміння сутності реформ у системі освіти Китаю є дані про особливості історичного розвитку країни, місцеві соціально і природно-географічні умови, їх вплив на процеси у сфері економіки [22; 28].

Аналіз наукових і статистичних джерел свідчить, що значні темпи розвитку економіки Китаю суттєво залежать від людського фактора. Наявні досягнення прямо пов'язані із ментальністю населення, його ставленням до отримання освіти. Так, експерт ОЕСР із запровадження стандарту PISA А. Шлейхер наголошує, що в КНР освіта традиційно вважається найкращим способом зробити кар'єру, саме тому китайські учні є дуже старанними (значно більше, ніж у країнах Заходу). Автор констатує, що високою є мотивація дітей із усіх соціальних груп і класів. Екзамени, проведені у 2009 р. під егідою ОЕСР у дев'яти провінціях Китаю, довели: китайське суспільство приділяє суттєву увагу розвитку освіти. Дев'ять із десяти опитаних школярів вважають, що їх майбутнє залежить від того, скільки уваги вони будуть приділяти навчанню [11]. Кожен учень вважає, що результати його навчання впливають на честь держави [15].

Уряд КНР визначив три пріоритети у реформуванні освіти: 1) покращення освіти в сільській місцевості; 2) створення висококласних університетів; 3) прискорений розвиток професійної освіти [3].

Система освіти в Китаї має ґрунтовну нормативно-правову базу. Її становлять Закони КНР "Про освіту", "Про обов'язкову освіту", "Про вищу освіту", "Про професійну освіту", "Про викладачів"; "Положення про вчені ступені" тощо. Є також затверджені Державною Радою КНР положення, що регламентують діяльність за напрямками: "Положення про освіту інвалідів", "Положення про нагороди за успіхи у викладанні", "Положення про мандат викладачів", "Положення про управління дитячими садочками", "Положення про організацію навчання на громадських засадах" тощо. Усі ці закони і положення, а також більше ніж 600 адміністративних актів Міністерства освіти здебільшого сформуливали достатньо досконалу систему законів і правил, що стосуються державної освіти. Законодавчі органи провінцій, автономних районів, міст центрального підпорядкування, а також міст, що мають право законотворчої діяльності, розробляють і оприлюднюють постанови про освіту локального характеру. Нині існують 138 місцевих актів, що стали корисним доповненням до державного законодавства про освіту [17].

У березні 2011 р. 4 сесія Всекитайського зібрання народних представників 11 скликання прийняла 12-й п'ятирічний план, згідно з яким в основу економіки розвитку покладено пріоритет освіти. Виконання цього плану у сфері освіти є лише кроком на шляху реалізації "Державного плану реформи і розвитку освіти в КНР на середньостроковий і довгостроковий період (2010 – 2020 рр.)". Основною метою модернізації системи освіти в КНР є забезпечення якості освіти. Керівництво КНР наголошує на тому, що побудова інноваційної економіки є можливою лише за умов підготовки власних висококваліфікованих кадрів [4].

У процесі аналізу нормативно-правового забезпечення освіти в Китаї стає очевидною практична спрямованість законодавства, кроків уряду і керівництва органів місцевого самоврядування щодо поліпшення функціонування правової системи у сфері освіти. Існує ціла низка заходів, метою яких є забезпечення ефективного виконання законодавчих актів про освіту. У межах великої багатонаціональної держави створення таких механізмів є надзвичайно актуальним. Цей елемент досвіду є важливим для системи освіти України. У наш час практика реалізації окремих положень законодавства у сфері освіти України потребує суттєвого вдосконалення.

Після створення КНР 1 жовтня 1949 р. уряд країни забезпечив народу право на отримання освіти. Система загальної середньої освіти (ЗСО) у КНР включає початкову школу, неповну середню школу, повну середню школу. Вік учнів є таким:

початкова і неповна середня школа практикують навчальну систему 6:3, 5:4 і 9 років поспіль (більшість районів використовують систему 6:3). Таким чином, вік навчання у початковій школі 5-6 років, у неповній середній школі – 3-4 роки. Вік учнів при вступі у початкову школу 6-7 років, у неповну середню – 12-13 років. Вік учнів, які вступають у звичайну повну середню школу, – 15-16 років, навчання в ній триває 3 роки (табл. 1). Держава забезпечує обов'язкову дев'ятирічну освіту. [17]. Загалом середня освіта в Китаї триває 12 років. Кожен рік у школу приходять близько 400 млн учнів. Половина з них – це першокласники і учні початкової школи [26].

Китайський уряд забезпечує 9-річне безкоштовне навчання у початковій і середній школах, учні вносять лише кілька сотень юанів за навчальні посібники [14]. Уже до 2008 р. навчанням було охоплено 98,5 % дітей шкільного віку [3].

Усі школи в Китаї мають свою форму, що її учні повинні носити незалежно від класу, у якому навчаються. У шкіл також власна емблема, яка є елементом одягу. Для вступу у перший клас майбутній учень повинен пройти тестування. Після початкової школи учні складають перші іспити, набираючи необхідну кількість балів для вступу в середню школу. Високі результати цих іспитів дають учневі змогу перейти в середню школу при ВНЗ, закінчення якої гарантує вступ в університет.

Китайські школи проводять єдині державні випускні іспити, що одночасно є вступними у ВНЗ. Усі ВНЗ ранжуються за рівнем престижності, і вступ до них залежить від кількості балів, набраних на випускних іспитах у школі. Заяву можна надсилати в декілька навчальних закладів, прохідний бал у яких нижчий або відповідний кількості балів, що була набрана під час іспитів.

Заняття в школах починаються о 8 ранку і тривають не більше ніж 8 годин на день. Виходячи із значного навантаження, навчальний день у китайських школах розділений на дві частини. Із 8.00 діти вивчають основні предмети: китайську мову, іноземні мови, математику, що є у розкладі кожен день. Орієнтовно із 13.00 до 14.00 діти відпочивають і їдять. Після цього навчання продовжується. У другій половині дня учні вивчають другорядні предмети: співи, праця, фізкультура, малювання тощо. До речі, фізкультура займає всього до 70 хвилин на тиждень.

Наповнюваність класів у Китаї становить 30-40 учнів. Процес навчання розділений на два семестри, підсумки яких виставляють у таблиць. Оцінювання відбувається за 100-бальною системою. Результати навчання відображаються в класному журналі [26;27].

Загальна характеристика системи освіти Китайської Народної Республіки*

Ступені освіти	Характеристика
Дошкільна освіта (3-6 років).	Дошкільними установами в Китаї є дитячі садки, що поділяються на державні і приватні. Дітей туди приймають віком 3-6 років.
Початкова освіта (6-12 років).	Вік вступу – 6-7 років. Термін навчання переважно 6 років. Перебування у початковій школі передбачає повний навчальний день.
Середня освіта (12-18 років).	<i>Загальна середня освіта поділяється на:</i> – неповну середню школу (12-15 років); – повну середню школу (15-18 років).
	<i>Середня професійно-технічна освіта включає:</i> – професійну початкову школу (12-15 років); – професійну середню школу (15-18 років).
Вища освіта (від 18 років).	ВНЗ Китаю відрізняються між собою ступенями престижності. Вступ у той або інший університет відбувається на основі результатів шкільних випускних іспитів. Залежно від кількості балів кандидатів допускають до іспитів тільки у певні навчальні заклади. Конкуренція є дуже високою. У КНР існує три рівні в системі навчання у ВНЗ: бакалавр, магістр, доктор. Встановлено вікові обмеження: вік магістрів не повинен перевищувати 40 років, а докторів – 45 років.
Освіта для дорослих.	Освітні установи для дорослих у Китаї можна поділити на заклади з повним навчальним днем і ті, у яких заняття проводяться у вечірній час. Строк навчання коливається від 2 до 5 років залежно від профілю й диплома, який буде видано.

Серед сучасних завдань середньої школи в КНР є зменшення кількості тестів, що проводяться на рівні класу, а також домашніх завдань, перегляд рівня складності навчального матеріалу на науковій основі, реформування методик тестування і оцінювання знань учнів, регулярне інформування громадськості про результати освітнього моніторингу. Ґрунтовно відпрацьованими є стандарти навчальних планів середньої школи, що детально розглянуто в дослідженні Н. Боровської [4]. Однією із проблем поточного десятиріччя в Китаї є підвищення доступності старшої школи (10-12 класи) для учнів із сільської місцевості, що відповідно суттєво підвищує їх шанси на отримання вищої освіти [3].

Водночас китайські школярі менше, ніж їх американські ровесники, приділяють уваги спорту, музиці та іншим предметам, що не стосуються успіхів в основних науках [15].

За підбитими ОЕСР підсумками дослідження PISA-2009, сенсацією стали результати учнів шкіл Шанхаю. Китайські учні опинилися поряд із лідерами рейтингу – учнями Фінляндії, Південної Кореї та

Гонконгу. Росія в цьому списку на 41-му місці, Казахстан – 57-му, Киргизія – на останньому 65-му місці. За висновками експертів, розрив між лідером рейтингу Китаєм і аутсайдером – Киргизстаном – становить 6 років навчання в школі. Серед країн, що входили до складу СРСР, найкращий результат має Естонія, яка увійшла в десятку лідерів. Китай, що вперше брав участь у міжнародному стандартизованому тестуванні, показав відмінні результати і в читанні, і в математиці, і в точних на-уках. Водночас американські та європейські спеціалісти, які брали участь в організації тестування в 65 країнах, визнали, що Шанхай – 20-мільйонний мегаполіс із прекрасними університетами – не може вважатися "дзеркалом" КНР загалом [15].

Високі результати китайських школярів свідчать про цілеспрямовану політику уряду КНР стосовно пріоритетного розвитку системи освіти, особливо це стосується вчителя. Повага до вчителя в китайському суспільстві є традиційною. Уряд Китаю постійно приділяє увагу підвищенню соціального статусу викладачів. Одним із прикладів такої уваги є введення у 1985 р.

* За матеріалами [22].

свята вчителя (відзначається 10 вересня). Це перше із професійних свят, започаткованих у Китаї. Заробітна плата вчителя суттєво зростає. Закон КНР "Про викладачів" встановив, що "середня заробітна плата викладачів повинна бути не нижчою або вищою від рівня середньої заробітної плати державних службовців і поступово зростати". Встановлено також, що "медичне обслуговування викладачів ідентичне тому, яким користуються службовці у тому чи іншому місці". У країні поліпшуються умови для педагогічної творчості, використання оригінальних методик навчання, збільшується кількість експериментальних шкіл.

У КНР діє викладацький ценз. Держава встановила відповідний рівень підготовки для викладачів різних категорій: викладачі початкової школи – середнє педагогічне училище і вище, викладачі неповної середньої школи – вище спеціальне педагогічне училище або інші профільні університети, викладачі середньої школи вищої категорії – вищий педагогічний інститут за профілем і вище. Посади викладачів середньої школи – викладач вищої категорії, викладач першої категорії, викладач другої категорії, викладач третьої категорії [16; 17]. У КНР є чіткі кваліфікаційні нормативи при прийомі вчителів на роботу, які вони повинні підтверджувати через певні проміжки часу. Відповідальність за це ведуть відділи освіти відповідних місцевих органів влади [4].

Систему інспектування й оцінки шкіл, що діє на сучасному етапі, було сформовано в КНР у 1991 р. Вона передбачає дві основні форми: ієрархічну і розвивальну, що мають різні цілі і форми існування. Система інспектування шкіл, що формується, зосереджена на:

- інспектуванні й оцінюванні збалансованості розвитку обов'язкової освіти і підвищенні якості освіти загалом;
- застосуванні діагностики, керівництва, стимулюючої розвивальної оцінки;
- розробленні форм інспектування процесу планування розвитку шкіл і шкільного нагляду;
- активному запровадженні в інспектування й оцінювання сучасних інформаційних технологій, що базуються на ранжуванні шкіл за рівнями [23].

Слід підкреслити, що в 70-ті рр. ХХ ст. суттєво зросла кількість загальноосвітніх шкіл, де не було належної матеріальної бази. З метою підвищення якості освіти до 90-х рр. ХХ ст. їх кількість скорочувалася, частково відбувалася трансформація в інші типи навчальних закладів. Багато шкіл перетворилися на професійні коледжі. У цей час енергійно створювалися середні професійно-технічні навчальні заклади. Вони набирали переважно випускників неповних середніх шкіл (термін нав-

чання 3-4 роки). У цю систему входять середні спеціальні навчальні заклади – технічні і педагогічні училища, професійні коледжі тощо [3]. Слід наголосити, що на перших етапах розвитку КНР після 1949 р. структура китайської освіти суттєво нагадувала ту, що існувала в СРСР. Сучасний досвід реформування системи професійно-технічної освіти є актуальним для України, де теж відбувається трансформація цієї сфери, особливо в контексті переведення фінансування закладів ПТО коштом місцевих бюджетів.

Китайська вища освіта має 100-річну історію. За новітніми статистичними даними, у Китаї нараховується 3 тисячі ВНЗ, зокрема дві третини є державними, решта – приватними. У ВНЗ навчаються 20 млн студентів.

Систему освіти в Китаї часто кваліфікують як "прагматичну", "егалітарну", "демократичну". До цих визначень варто додати слово "селективна". Імовірність дістатися більш високих ступенів освіти для пересічного китайця є незначною: у результаті цю можливість реалізують, як правило, лише найздібніші учні. Конкурси в окремі університети сягають 200-300 осіб на місце. Обдаровані діти і молоді люди в Китаї, як правило, користуються різними пільгами – до їх послуг державні стипендії, субсидії підприємств, організацій тощо. За навчання в КНР повинні платити всі студенти. Діє система стипендій. Випускники ВНЗ працевлаштовуються самостійно або вступають в аспірантуру [18].

Аналізуючи реформування вищої освіти в Китаї, С. Галя вказує на суттєве збільшення бюджетних витрат на цю сферу. У 2000–2009 рр. вони зросли в 4,3 рази і сягли 1,650 трлн юанів. Узагалі витрати на освіту в КНР наближаються до 4 % ВВП. Плановий показник охоплення молоді вищою освітою в країні до 2015 р. становить 30 % [4; 5].

У навчальному процесі китайських ВНЗ увага передусім зосереджена на розвитку творчих здібностей кожного студента. В університетах останнім часом почали запроваджувати велику кількість нових навчальних і науково-дослідних програм, що відповідають актуальним потребам економічного розвитку Китаю [5]. Особливістю вищої освіти в країні є значна частка природничо-технічних і прикладних дисциплін (60 % студентських місць, для порівняння: у США – 14 %, Нідерландах – 18 %, Таїланді – 22 %, Японії – 26 %). Зміст навчальних програм у КНР перебуває під державним контролем. У вищій школі Китаю діє трирівнева система підготовки, аналогічна до європейської і американської. Базова вища освіта триває 4-5 років для отримання ступеня "бакалавр". Термін навчання у магістратурі – 2-3 роки. Для отримання ступеня "доктор"

навчання триває ще 2-4 роки. Контроль знань у ВНЗ Китаю відбувається тільки в екзаменаційній формі. Заліків немає. Іспити проводяться винятково письмово у формі тестів. Тривалість іспиту, як правило, становить дві години. Питання для підготовки заздалегідь не надаються. Студент переводиться на наступний курс, якщо набрав певну кількість балів. Із кожного предмета є базовий підручник, рекомендований Міністерством освіти Китаю [18].

У 1993 р. ЦК КПК було поставлено завдання перетворити основні ВНЗ країни на першокласні навчальні заклади на рівні кращих університетів світу, де успішно співіснують викладання і науково-дослідна робота. Етапним кроком у розвитку системи вищої освіти КНР стало запровадження проекту 211 (1995 р.), згідно з яким було відібрано 100 найкращих університетів, що увійшли у XXI ст. Відомим є також проект 985, метою якого було вивести на світовий дослідницький рівень декілька провідних університетів. Із початку реалізації проекту університети були розподілені на три класи залежно від поставлених завдань: 1 клас – увійти в коло провідних університетів світу; 2 клас – увійти в коло університетів світового класу; 3 клас – стати провідними ВНЗ у Китаї і відомими у світі [9; 10].

Поставлене завдання послідовно вирішується. Відомі китайські університети, такі як Цінхуа, Шанхайський транспортний університет, Нанкінський університет, Чжецзянський університет за Шанхайським рейтингом-2008 займали позиції від 201 до 302, а у 2012 році – позиції від 151 до 200. Китайські університети створюють широкі науково-дослідницькі бази. Показники цитування наукових робіт (Science Citation Index) деяких китайських університетів не поступаються університетам першої сотні рейтингу, але низький показник створення нового в науково-технічних дослідженнях знижує рейтинг китайських ВНЗ [24; 25].

Серед заходів підвищення якості навчання у ВНЗ Китаю є такі: 1) реформа на рівні бакалаврату; 2) план оновлення навчання магістрів і докторантів; 3) програма вдосконалення викладання філософії і суспільних дисциплін [4]. Щодо поліпшення підготовки бакалаврів цікавим для України є процедура інституціональних змін, що розглядається в комплексі з трансформацією освіти в коледжах. Стосовно поліпшення підготовки у магістратурі і докторантурі надзвичайно актуальним є досвід Китаю з організації тривалого (до одного року) стажування в зарубіжних університетах. Кількість таких осіб щорічно зростає. Цінними для України є розробки щодо підвищення відповідальності наукових керівників за результати реалізації науково-дослідних проектів, упровадження сис-

теми "подвійного наставництва". Слід звернути також увагу на тенденцію поліпшення педагогічної підготовки викладачів вищої школи (на рівні надання другої вищої освіти), особливо тих, хто має інженерно-технічну освіту.

Останніми роками, у зв'язку із динамічним економічним розвитком країни і підвищенням статусу Китаю на міжнародній арені, дедалі більше іноземних студентів приїжджають отримувати освіту в Китаї. Це молодь із 170 країн світу. У КНР проводяться інтенсивні заходи для залучення іноземних студентів. Серед них – дозвіл іноземним студентам проживати в родинах простих китайців із метою спілкування китайською мовою і для розуміння суспільної ситуації. В аспірантурі іноземним студентам читаються курси англійською і китайською мовами. Це робиться для тих іноземних студентів, у кого рівень китайської мови є недостатнім для навчання [14].

Активно відбувається й зустрічний процес – навчання китайських студентів в університетах світу. Щодо України, то в наш час частка студентів із КНР – 6 % усіх іноземних студентів. Цей процес має стабільно позитивну динаміку. За програмами третинного рівня навчання Україна за кількістю китайських студентів посідає 13 місце у світі (0,8 % загальної кількості китайських студентів, котрі навчаються за відповідними програмами в університетах світу) [1]. Україна і КНР мають стійкі зв'язки у сфері освіти з 50-х років XX ст. За даними Міністерства освіти і науки України, тільки в 1951–1964 рр. у його системі одержали вищу освіту 880 громадян КНР. Китайські студенти навчалися в 11 педагогічних ВНЗ України. Творчу еліту готувала Харківська консерваторія [22].

На сучасному етапі значна кількість ВНЗ України мають контакти із колегами в КНР. У рамках цієї співпраці щорічно відбуваються обміни тематичними навчальними і науковими візитами. Під час таких візитів проводяться творчі дискусії, відкриті лекції для студентів, "круглі столи" та майстер-класи з проблематики, що викликає взаємний інтерес, відвідання установ державної влади та органів місцевого самоврядування, ознайомлення з економічними досягненнями обох країн. Китайські науковці мають змогу публікуватися в наукових виданнях закладу-партнера, обмінюватися методичними розробками, результатами досліджень, інформаційними матеріалами. Серед актуальних тем співпраці можна назвати такі:

1. Адміністративна реформа в КНР.
2. Стан і проблеми побудови гармонійного суспільства в КНР.
3. Стратегічні напрями вирішення основних економічних проблем у КНР.

4. Перспективи розвитку місцевого самоврядування в КНР.

5. Проблеми соціально-економічного розвитку сільських територій.

6. Сучасні тенденції у підготовці магістрів.

7. Торговельно-економічні зв'язки і інвестиційна співпраця в умовах глобалізації.

8. Індустріальні парки і розвиток вільних економічних зон тощо.

Водночас тематика контактів має переважно економічний і державно-управлінський характер.

Управління освітою в КНР специфічне. Процес відбувається на центральному і місцевому рівнях (автономний район, місто центрального підпорядкування, місто (район) і повіт). Розподіл повноважень регламентується ст. 14 Закону КНР "Про освіту", де висвітлені повноваження Державної Ради і місцевих народних представництв. Управління середньою освітою здійснюється місцевими органами влади під керівництвом Державної Ради. Управління вищою освітою – Державною Радою і / або органами влади провінцій, автономних районів, муніципалітетів, що є у прямому підпорядкуванні Центрального уряду.

Відділ управління освітою при Державній Раді відповідає за роботу у сфері освіти в загальнонаціональному масштабі, здійснює планування, координацію і управління справами в усій країні. Відділи управління освітою при органах влади рівня повіту і вище відповідають за роботу певної системи освіти у межах своїх повноважень (ст. 15). Державна Рада і місцеві органи влади від рівня повіту та вище звітують перед народними представництвами відповідного рівня або їх постійними комітетами про роботу у сфері освіти, включаючи виконання бюджету. У сучасному Китаї спостерігається тенденція до розширення прав народних урядів провінцій щодо розвитку і управління справою освіти у своїх регіонах із наголосом на єдиному плануванні [16].

У сфері управління освітою КНР одним із пріоритетних завдань є створення дієвої системи моніторингу освіти. Увага зосереджується на укладанні національної і провінціальних баз даних із питань освіти. Елементом цих процесів в Україні є Єдина державна база "Освіта".

Важливим аспектом є підготовка керівних кадрів освіти. Уряд КНР вважає кадрове питання одним із пріоритетних у своїй роботі і надає перевагу чотирьом основним питанням: 1. Зміни в управлінському мисленні щодо підготовки кадрів. 2. Удосконалення системи підготовки кадрів. 3. Регулювання змісту підготовки кадрів. 4. Поглиблення реформи шляхом підготовки кадрів [19].

На загальнодержавному рівні базовими структурами виступають Національна адміністративна академія, Пудунський інститут підготовки кадрів, Цзинганшанський інститут підготовки кадрів та Яньанський інститут підготовки кадрів. Завданнями цих одиниць є підготовка як вищого управлінського складу держави, так і підготовка та перепідготовка спеціалістів усіх ступенів. Водночас є відомчі органи підготовки кадрів, що переважно відповідають за кадровий рівень власних спеціалістів. Найбільш позитивним у китайській освітньо-фаховій системі підготовки управлінських кадрів є не лише наявність чітко побудованої системи, а і механізм контролю якості професійних знань та ціннісних орієнтацій [6].

КНР активно бере участь у міжнародних обмінах і співпраці у сфері освіти. Країна залучена до діяльності ЮНЕСКО, Дитячого фонду ООН, Фонду народонаселення ООН, Світового банку тощо.

Виходячи з викладеного вище, можна зробити такі висновки:

1. КНР, маючи у 1950–1970-х роках систему освіти, побудовану за зразком СРСР, зробила суттєвий прорив на початку XXI ст. з урахуванням позитивного світового досвіду, що дало їй змогу випередити за багатьма показниками пострадянські країни в системі середньої і вищої освіти.

2. Сфера освіти в КНР є одним із пріоритетів у роботі центральних і місцевих органів влади, що відображено в низці фундаментальних нормативно-правових актів.

3. Фінансування освіти в КНР належить до національних пріоритетів, що впливають на загальний розвиток країни і забезпечують її майбутнє.

4. У зв'язку із природно-географічними й історичними відмінностями проблемою для КНР залишається рівний доступ до якісної освіти. Населення великих міст має на сучасному етапі суттєву перевагу в цьому питанні.

5. Специфікою системи освіти КНР є жорсткий контроль державних органів управління освітою за змістом навчання у всіх типах навчальних закладів.

6. Однією із умов, що забезпечують успішність реформ у китайській системі освіти, є повага до викладача, постійне підвищення його соціального статусу.

7. Позитивні результати китайської системи освіти пояснюються значною мотивацією китайської молоді щодо поліпшення якості особистого життя і життя країни шляхом отримання якісної освіти.

Перспективи подальших досліджень. До перспективних напрямів досліджень окресленої проблематики відносимо подальше детальне вивчення механізмів реформування різних ланок освіти в КНР і

використання позитивного досвіду для розвитку системи освіти України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арефьев А. Л. Китайские студенты в России / А. Л. Арефьев // Высшее образование в России. – 2010. – № 12. – С. 54–67.
2. Арефьев А. Л. Российские студенты в китайских вузах / А. Л. Арефьев // Высшее образование в России. – 2009. – № 5. – С. 119–126.
3. Боровская Н. Е. Обеспечение доступности и привлекательности среднего профессионального образования в КНР / Н. Е. Боровская // Педагогика. – 2012. – № 7. – С. 109–119.
4. Боровская Н. Е. Тенденции развития образования в КНР / Н. Е. Боровская // Педагогика. – 2011. – № 7. – С. 108–119.
5. Гала С. В. Из досвіду реформування вищої освіти Китаю / С. В. Гала // Економіка і держава. – 2011. – № 8. – С. 52–55.
6. Голобор Н. Ю. Зарубіжний досвід освітньо-фахової підготовки управлінських кадрів та можливості його застосування в Україні / Н. Ю. Голобор [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Golobor.pdf>
7. Джгун Н. М. Підготовка майбутніх учителів до виховної роботи в університетах Китайської Народної Республіки [Текст] : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Наталія Миколаївна Джгун; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Х., 2012. – 20 с.
8. Дін Сінь. Психологічний супровід соціальної адаптації китайських студентів в Україні [Текст] : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Дін Сінь ; Південноукраїнський національний педагогічний ун-т ім. К. Д. Ушинського. – Одеса, 2009. – 20 с.
9. Животовская И. Г. Реформа высшего образования в Китае: проблема подготовки кадров / И. Г. Животовская // Экономика образования. – 2007. – № 5. – С. 60–69.
10. Зиятдинова Ю. Н. Реформирование систем ВПО Китая и России: конец XX – начало XXI вв. / Ю. Н. Зиятдинова, Р. С. Валеева // Высшее образование в России. – 2012. – № 5. – С. 96–101.
11. Калан Ш. Китайские школьники самые способные в мире? / Ш. Калан [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bbc.co.uk/russian/society/2012/05/120509_education_pisa_testing.shtml
12. Калашиник Л. С. Педагогічні засади родинного виховання в китайській сім'ї [Текст] : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Л. С. Калашиник; Харківський національний педагогічний ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Х., 2005. – 20 с.
13. Лу Шаньшань. Підготовка вчителів початкової школи в Китайській Народній Республіці [Текст] : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Лу Шаньшань ; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Х., 2012. – 20 с.
14. Навчання у Китаї [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.osvita.org.ua/abroad/articles/51.html>
15. Наши школьники по уровню знаний оказались на 41-м месте [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://newsland.com/news/detail/id/598227/>
16. Образование в Китайской Народной Республике [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://china-russia.narod.ru/obrazovanie.htm>
17. Образование в КНР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://saint-petersburg.china-consulate.org/rus/zgjj/t173665.htm>
18. Освіта в Китаї [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.geograf.com.ua/china/634-china-education>
19. Подготовка кадров в КНР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.vivakadry.com/73.htm>
20. Савина А. К. Особенности образования на острове Тайвань / А. К. Савина // Педагогика. – 2011. – № 4. – С. 98–107.
21. Система освіти в Китаї [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.movi.com.ua/kitayska-mova/1694-sistema-osviti-kitayu>
22. Сергійчук І. М. Китай у нові та новітні часи : практикум [навч. посіб.]. – Суми : ВТД "Університетська книга", 2006. – 329 с.
23. Су Цзюньян. Основные формы и тенденции развития системы инспектирования и оценки школ в Китае / Су Цзюньян, Сяо Су // Педагогика. – 2011. – № 1. – С. 94–102.
24. Сюе Фей. Китайські ВНЗ не входять навіть до першої сотні рейтингу університетів світу / Сюе Фей [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.epochtimes.com.ua/china/society/kytajska-vnz-ne-vhodjat-navit-do-pershoi-sotni-rejtyngu-universytetiv-svitu-65372.html>
25. Шанхайський рейтинг кращих університетів світу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.education-medelle.com/articles/arwu-2012-schankhajskij-rejting-luchschikh-universitetov-mira.html>
26. Школи в Китаї: особливості шкільної системи навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.chinamodern.ru/?p=344>
27. Школи в Китаї [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vodoley2000.com/shkoly-v-kitae/>
28. Юрківський В. М. Регіональна економіка і соціальна географія. Зарубіжні країни : підручник / В. М. Юрківський. – 2-ге вид. – К. : Либідь, 2001. – 416 с.
29. Speeding up reforms will foster more inclusive and greener growth in China [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oecd.org/economy/speedingupreformswillfostermoreinclusiveandgreenergrowthinchina.htm>

Цитувати : Луначек В. Е. Сучасна освіта Китаю: проблеми і перспективи розвитку / В. Е. Луначек // Постметодика. – 2013. – № 1. – С. 47–54.

© В. Е. Луначек, 2013. Стаття надійшла в редакцію 28.05.13 ■